

STAVEBNÍ DÍLO A MECENÁT LVA († 1485) A ZDEŇKA LVA († 1535) Z ROŽMITÁLU

JIŘÍ KUTHAN, Univerzita Karlova, Praha

Rod pánů z Rožmitálu s erbem sviní hlavy je doložen už ve 13. století, ale jeho velký vzestup spadá až do období po husitských válkách. **Jan z Rožmitálu** († 21. dubna 1430) sice připojil svou pečeť ke stížnému listu pro upálení Jana Husa odeslanému koncilu v Kostnici, ale sám neopustil stranu katolickou. Když zemřel, zůstali po něm dva synové, Lev a Protiva, a dcera Johanka, která se v roce 1450 stala druhou manželkou Jiřího z Poděbrad. Když byl Jiří v roce 1458 korunován, stala se tak Johanka z Rožmitálu českou královnou. Už tato skutečnost zajistila Rožmitálům nanejvýš významné místo v zemi.

Správce rodových statků se stal Johančin bratr **Lev** († 1485),¹ jehož vzestup byl spjat s Jiřím z Poděbrad. V roce 1462 velel vojenskému kontingentu, vyslanému českým králem k Vídní na pomoc císaři Fridrichovi III. V zájmu Jiřího z Poděbrad vedl velké poselstvo, které v letech 1465–1467 projelo velkou částí Evropy. Na cestu byl Lev z Rožmitálu vybaven doporučujícími listy vystavenými samotným císařem Fridrichem III. a jeho manželkou Eleonorou Portugalskou.

V počátečné části cesty navštívilo české poselství markrabčí sídlo v Ansbachu. V hlavním městě Brabantska Bruselu bylo přijato na dvoře burgundských vévodů, navštívilo dvůr anglického krále v Londýně, v Saumur na Loire zastihlo sicilského krále René z Anjou (1409–1480) a navštívilo město a hrad Angers, který byl v jeho držení. Cesta pokračovala přes Tours a Ambois, kde byl hrad francouzských králů, vedla pak do Blois, které bylo tehdy rezidencí vévodkyně Orleánské. V Meungu se Lev z Rožmitálu a jeho doprovod setkali s francouzským králem Ludvíkem XI. (1461–1483). Cesta vedla pak do Španělska, kde česká družina navštívila mimo jiné Santiago da Compostella. Odtud pokračovalo poselstvo do Portugalska, kde v Evoře navštívilo královský dvůr. V Zaragoze ho přijal král aragonský. Přes Katalánsko a jižní Francii vedla cesta do horní Itálie. V Miláně se Lev z Rožmitálu setkal s vládnoucí vévodou. Přes Veronu, Vicenzu a Padovu směřovalo poselstvo do Benátek, kde byl Lev z Rožmitálu přijat dóze-

tem. Odtud pokračovala cesta na Treviso, Villach, Klagenfurt a do Štýrského Hradce, kde poselstvo zastihlo císaře Fridricha III. a ve Vídeňském Novém Městě se setkala s císařovou manželkou Eleonorou Portugalskou. Přes Vídeň pak dospělo do Čech do Blatné a konečně i do Prahy.

Poutavé svědectví o tom přináší záznamy norimberského měšťana Gabriela Tetzla z Grafenberku, deník zemana Václava Šaška z Birkova² a popis cesty sepsaný panošem Jaroslavem z družiny Albrechta Kostky z Postupic. Náročnost celé cesty byla mimořádná. Lev z Rožmitálu a jeho doprovod se během ní setkali s řadou velkých osobností tehdejší Evropy, s jejichž jmény jsou spjaty i velké dvorské kultury, s nimiž tak česká výprava přišla do bezprostředního styku. Písemná svědectví o této cestě vypovídají o tom, čeho všeho si účastníci tohoto putování všímali a co vše mohli vidět – byla to města, velkolepé hrady a jejich síně, kostely, kláštery i městske domy, bohaté vnitřní vybavení, sochy a obrazy, klenotnická díla a pokladnice a nikoliv na posledním místě uctívané ostatky světců.

Zásluhy Lva z Rožmitálu byly vzápětí oceněny jeho vyzdvižením do úřadu nejvyššího hofmistra. Vedle toho Lev zastával i úřad hejtmána prácheňského kraje.

Další generaci Rožmitálů reprezentuje **Zdeněk Lev** († 14. 7. 1535).³ Po smrti otcově se stal jeho poručíkem Jan Zajíc z Házmburka, cestu k velké kariéře mu ale otevřel jeho tchán Půta Švihovský z Rýzemberka, který zastával úřad nejvyššího sudího. Když Půta zemřel, zaujal toto postavení právě Zdeněk Lev z Rožmitálu. Když pak v roce 1507 zahynul nejvyšší purkrabí Jindřich IV. z Hradce, získal tento úřad Zdeněk Lev. Stal se tak nejmocnějším mužem v zemi, a to v dobách, kdy králové Vladislav Jagellonský a poté jeho syn Ludvík sídlili ve vzdáleném Budíně. Spolu s Břetislavem Švihovským a Karlem z Münsterberka byl dokonce po smrti krále Vladislava Jagellonského určen poručíkem panovníkova mladičského syna Ludvíka.⁴

Zdeněk Lev poskytoval Jagelloncům velké úvěry a jako protihodnotu získával zástavní statky. Ale rubem této pozice bylo rostoucí zadlužení. Výjimečná moc, kterou nadlouho

¹ Rok úmrtí srv. SEDLÁČEK 1936, s. 182.

² MATHESIUS – URBÁNEK 1940; ŠAŠEK 1951; k této cestě srv. též LETTS 1957; k významu této cesty pro další vývoj českého umění HOŘEJŠÍ – VÁČKOVÁ 1980, s. 529.

³ VANDROVCOVÁ 2003, s. 81–93.

⁴ KAVKA 1966, s. 55.

soustředil ve svých rukou, vyvolávala ale odpor, a to i u Jagellonského dvora v Budíně. V roce 1523 zemřel Petr IV. z Rožmberka, jenž Zdeňka Lva ve své tajné závěti sepsané v roce 1521 ustanovil jedním z dědiců. Zdálo se, že na dosah Rožmitálovy ruky leží nemalá část ohromných rožmberských statků. Ale při návštěvě Ludvíka Jagellonského a jeho manželky Marie Habsburské v Čechách byl Zdeněk Lev z Rožmitálu ze svých úřadů odvolán. Král tehdy jmenoval nové úředníky, jeho zástupcem v Čechách byl ustanoven kníže Karel Münsterberský.⁵ Ztráta mocenské pozice ohrozila bezprostředně i hospodářskou pozici Zdeňka Lva. Po dvou letech se mu ještě podařilo získat úřad nejvyššího purkrabího, to už ale bylo nedlouho před porážkou u Moháče, již skončila vláda Jagellonců. Když se poté rozhodovalo o novém obsazení českého královského trůnu, Zdeněk Lev z Rožmitálu se nakonec přiklonil k podpoře kandidatury Ferdinanda Habsburského. Ale vysoké Rožmitálovo sebevědomí a jeho setrvávání na stanovisku mocenských pozic stavů, to vše bylo zjevně v rozporu s Ferdinandovým úsilím o posílení panovnické moci. Když v roce 1530 Zdeněk Lev nabídl Ferdinandovi svou rezignaci, Ferdinand Habsburský ji přijal. Rožmitál zemřel 14. července roku 1535 a místo svého posledního odpočinku nalezl v katedrále sv. Víta na Pražském hradě. O pět let později, v roce 1540, zemřela jeho manželka Kateřina Švihovská z Rýzmburka, která byla pochována v děkanském kostele v Blatné.

Zdeněk Lev z Rožmitálu byl nepochybně mužem moci a intrik. Byl sebevědomým reprezentantem stavovské hierarchie a nadřazeného postavení panstva, které v dobách mocensky slabých jagellonských králů získalo výrazný podíl na moci. Jeho pozice upevňoval na úkor městského stavu i panovnické moci. Úvěrování Vladislava Jagellonského z něho učinilo největšího panovníkova věřitele⁶ a otevíralo mu cestu i k osobnímu profitu. Někdy se Zdeněk Lev může jevit jako bezohledný kořistník. Ale z Rožmitálovy osobní korespondence zřetelně zaznívá i jeho starost o věci obecného zájmu. Stál na pozicích katolické víry a byl hlavou katolického tábora v zemi, ale zároveň byl otevřen k uzavírání kompromisů a k dobrému spojení s konzervativními kališníky. Nebezpečí viděl jen v ohlasu Lutherovy reformy, pronikajícím do Čech.⁷

V době Lva z Rožmitálu († 1485) a jeho bratra Protivy byly v rodovém držení kromě Rožmitálu a Blatné i další statky.⁸ V zástavě drželi Rožmitálští městečko Mirovice,⁹ Střelu na Otavě (odprodána Půtovi Švihovskému z Rýzmburka),¹⁰ Písek, Rokycany, Domažlice,¹¹ Pecku a od roku 1476 kratší čas i Hlubokou.¹² K panství Rožmitálskému byl tehdy připojen Třemšín. Zdeněk Lev si sice vymohl od Vladislava Jagellonského a později od Ferdinanda I. svolení k tomu, aby mohl rozbořený hrad Třemšín znovu postavit, ale nikdy k tomu nedošlo.¹³ Nejpozději v roce 1506 získal Zdeněk Lev od Švihovských Velhartice.¹⁴ Na tomto panství podporoval dolování na Horách Matky Boží a pro toto městečko obstaral v roce 1511 majestát na horní svobody.¹⁵ V roce 1508 získal Lev z Rožmitálu odkazem Drahonice na Písecku,¹⁶ na konci dvacátých let Lysou nad Labem¹⁷ a na sklonku svého života koupil od Viléma Švihovského z Rýzmburka Klenovou.¹⁸ Ale tyto državy byly rozptýlené a ani v nejmenším nemohly konkurovat celistvým dominiím Rožmberků či Pernštejnů. Stinnou stránkou Rožmitálského majetku bylo i vysoké zadlužení – před tlakem věřitelů chránilo Zdeňka Lva jen jeho mocenské postavení. Po ztrátě úřadů a po Rožmitálově smrti se rodová država rychle rozpadla, to se ale stalo až za habsburské vlády.

V době Lva z Rožmitálu byl v Blatné budován nový kostel Nanebevzetí P. Marie, jak prozrazoval nedochovaný letopočet 1444 na vítězném oblouku.¹⁹ Tady také byl pan Lev po boku své manželky Elišky pohřben. Jejich náhrobky se zde dosud dochovaly.²⁰

Na Blatné vznikla za Lva z Rožmitálu výmalba síně ve druhém patře tzv. Starého paláce, ležícího na severní straně hradního okrsku.²¹ Na západě, kudy se do síně vstupuje, a dílem i na související části jižní stěny byly namalovány veliké postavy ozbrojených mužů – hrdinů židovských, antických a křesťanských. Vyobrazení devíti hrdinů přichází v západoevropském umění (tapiserie, pařížská knižní malba, krb zámku v Coucy, sochařská výzdoba hradu Pierrofonds,²² v síni hradu La Manta v jižním Tyrolsku aj.²³), Josef Krása připomněl cyklus devíti reků v síni radnice v Kolíně i kult hrdinů na burgundském dvoře. Básník Jean Molinet tam oslavil Filipa Dobrého, kterého k závěrečnému

⁵ MACEK 1992, s. 314.

⁶ Vyplyvá to ze soupisu pohledávek u královské pokladny sestaveného po smrti Vladislava Jagellonského. Srv. KAVKA 1966, s. 55.

⁷ Tamtéž, s. 53.

⁸ Srv. HOLÝ 1960, s. 45–79.

⁹ SEDLÁČEK 1908, s. 609.

¹⁰ SEDLÁČEK 1936, s. 231.

¹¹ Držela je Kateřina z Pecky, vdova po Protivovi z Rožmitálu (SEDLÁČEK 1935, s. 78).

¹² SEDLÁČEK 1936, s. 182.

¹³ Tamtéž, s. 202.

¹⁴ Tamtéž, s. 115.

¹⁵ SEDLÁČEK 1908, s. 248.

¹⁶ Tamtéž, s. 163.

¹⁷ Tamtéž, s. 578.

¹⁸ SEDLÁČEK 1935, s. 158.

¹⁹ LEHNER 1885; HILLE 1926, s. 17; MENCL 1948, s. 167.

²⁰ HILLE 1926, s. 17.

²¹ KRÁSA 1978, s. 276 ad.

²² TABURET-DELAHAYE 2004, s. 221–223.

²³ CASTELNUOVO – GRAMATICA 2002, s. 231–233.

triumfu provázal devíti nebeskými okruhy vždy jeden z hrdinů.²⁴ V těchto sestavách bývali zpodobeni Josue, Juda Makabejský, David, Alexandr Makedonský, Hektor, Iulius Caesar, Artuš, Karel Veliký a Gottfried z Bouillonu, někdy mezi devíti hrdiny přichází Du Guesclin.

Figury blatenské síně jsou umístěny v zelené vegetaci, nad níž se zdvihá abstraktní pozadí. Jejich rozměr je nadživotní, jsou velkoryse a s jistotou komponovány, všechny mají skvělé odění a bohatou zbroj. Až na jednu výjimku jsou seskupeny do dvojic. Nad hlavami postav jsou patrné fragmenty nápisových pásek. Jen zčásti lze v blatenské sestavě jednotlivé figury určit. Atributy tu identifikují krále Davida a Iulia Caesara, snad i Artuše (v jeho erbu jsou ovšem namísto tří korun tři býčí hlavy). I přes to, že blatenský cyklus je pouhým torzem, je jeho velkolepá monumentalita dodnes zjevná. Nadmíru bohatá byla ale i jeho barevnost, a tak i dekorativní účín.

Na jižní stěně síně je scéna zachycující klání, transponované ovšem do karikatury. Účastní se ho totiž nejen rytíři, ale i šašci. Jeden z nich kyjem sráží z koně rytíře oděného v turnajové brnění. Kromě toho tu přichází scéna se Samsonelem a Dalilou.

Na východní stěně jsou vyobrazeny tři grácie z Paridova soudu. Tento výjev je snad ze všech součástí výzdoby velké blatenské síně nejlépe zachován, a tak tu lze dobře vnímat vysokou kvalitu malířské práce i její nadmíru luxusní charakter.

Při severovýchodním koutu síně spatřujeme na východní zdi torzo výjevu odehrávajícího se v zahradě. Je tu zobrazen pár oděný do luxusních oděvů. Na přilehlé části severní stěny byl pak namalován klečící rytíř oděný v brnění, na něhož míří lukem figura Amora. Vlevo od okna severní stěny pak přichází opět postava rytíře klečícího před stojící nahou ženskou postavou. V tom se snad může skrývat hold lásky pána hradu k jeho ženě. Na této straně sálu byla namalována i krajina, v níž se odehrávají polní práce a lov. A konečně na horní části severní stěny sálu bylo namalováno opevněné město.

V literatuře byla shledávána obdobnost těchto maleb s nástěnnými koberci, zavěšovanými na stěnách panovnických a aristokratických sídel evropského západu. Nelze tu nezpomenout na mnohem starší malby v Orlí věži hradu v Tridentu, či již vzpomenuuté příklady francouzské. Ve velkolepé výzdobě blatenské síně nepochybně zaznívá odezva skvělé a luxusní výbavy rezidencí, které Jaroslav Lev a spolu s ním celé české poselstvo navštívili, a také samozřejmě životní styl bohatých a mocných, s nímž se Jaroslav Lev z Rožmitálu dobře seznámil.

Ale na Blatné nejde jen o samoúčelný luxus, nádheru a okázalost. Zaznívá tu zřetelně i tón mravoličný. Vyobrazení hrdinů připomíná návštěvníkům síně vzory, které má dobrý šlechtic a rytíř následovat, aby naplnil hodnoty a poslání svého stavu. Rytíř srážený z koně šaškem je nepochybně varováním před hříchem pýchy. Torzo výškově

protáhlé svatozáře v okenním výklenku východní zdi pak naznačuje, že zde původně mohla být figura ženy sluncem oděné. Je zjevné, že v ikonografickém programu síně byl přítomen i akcent sakrální.

Na hradu v Blatné je vymalována i klenutá prostora s hlubokými špaletami oken ve druhém patře vstupní věže.²⁵ Na jednotlivých stěnách byla namalována velká erbovní znamení, čtyři další erby pak v záklencích okenních špalet. Velikostí a bohatým dekorativním rámcem je tu zvýrazněn znak rodu Rožmitálských, umístěný v nápadné poloze na jihovýchodní stěně oproti vstupu, jímž se do síně vchází. Dále je tu po délce dělená orlice z poloviny stříbrná a červená v modrém poli – patrně rodu Bezdužických z Kolovrat, z něhož pocházela matka Zdeňka Lva. Přichází zde znak Zajíců z Házmburka, Šternberků, Švamberků, Rožmberků, pánů z Kunštátu, z Hradce, Gutšteinů a pánů z Koldic, Vartemberků, pánů z Cimburka ad. Ve výklencích okenních špalet byly vymalovány scény ze života P. Marie (Zvěstování, Navštívení, Narození a Klanění tří králů), dále stětí sv. Barbory, sv. Markéta a výjev Umučení deseti tisíc rytířů.

V klenebním čele na jihozápadní straně místnosti byl namalován výjev s lovem na jelena, odehrávajícím se v ohradě vytyčené vyplétaným plotem. V pozadí se rozvíjí krajina s městem na břehu vodní plochy s rybáři v loďkách. Dále tu byl zachycen vrch s kostelem na temeni a další město v pravé části výjevu. Soudilo se sice, že zde byl zachycen Rožmitál a Blatná, ale o zobrazení konkrétních měst a staveb se tu nejedná. V dalších klenebních čelech byly umístěny výjevy se sv. Jiřím, sv. Václavem a s Josefem Egyptským a jeho nejmladším bratrem Benjaminem.

Celek je pak provázán bujnou zelenou rozvilinou, rozpinající se na obvodových zdech síně. V ní jsou zakomponovány květy, ptáci a zvířata, chlap s cepem střežící vchod, naproti němu muž s pohárem, figury Adama a Evy, heroldi a štítonoši.

Svou ikonografií, v níž hraje významnou úlohu heraldická výzdoba reprezentující rod objednavatele a jeho příbuzenské vztahy a zařazení ve společenské hierarchii, řadí se výmalba blatenské síně k pozoruhodným projevům aristokratické kultury. Ale poloha profánní snoubí se tu neoddělitelně se sakrální notou, kterou tu reprezentují již zmíněné výjevy ze života Mariina a martyrium sv. Barbory a deseti tisíc rytířů. Výraznou součástí ikonografického konceptu je zařazení výjevu se sv. Jiřím, patronem rytířů, jehož úcta v českém pozdně středověkém umění výrazně rezonuje (nástěnná malba kaple na hradu Švihově ad.). Český patriotismus tu pak vystupuje v jednom z klenebních čel vyobrazením zemského patrona sv. Václava. Již tradičně se soudí, že tyto malby vznikly v době okolo roku 1490.

Vedle Blatné vznikly Rožmitálským nákladem i nástěnné malby ve velkém sále západního křídla gotického paláce někdejšího královského hradu v Písku,²⁶ kde je Lev z Rožmitálu doložen jako zástavní držitel poprvé v roce

²⁴ KRÁSA 1978, s. 277.

²⁵ MENCLOVÁ 1964, s. 13-16; KRÁSA 1964, s. 287 ad.; KRÁSA 1984, s. 568-569; NEJEDLÝ 1979; MACEK 1994, s. 140.

²⁶ SEDLÁČEK 1934 (1. vyd. 1890), s. 180-188; KRÁSA 1978, s. 280-282.

1459.²⁷ Podle nápisu na malované pásce byla malířská výzdoba provedena v roce 1479,²⁸ její vznik spadá tedy do let mezi vznikem malby v severním paláci na Blatné a výzdobou komory v blatenské vstupní věži. Bohužel byla omítka ve velké síni píseckého hradu v roce 1902 otlučena a originální malířská výzdoba byla nahrazena kopií.²⁹ Stávající stav vypovídá tedy o ikonografickém programu výzdoby, její malířskou kvalitu a slohový charakter lze dnes posuzovat jen v nanejvýš omezené míře. Zajímavé svědectví přinášejí i kresby pořízené před zničením původních maleb, otištěné v sedmém svazku velkého Sedláčkova díla o českých hradech a tvrzích, vydaném v roce 1890.

V jednom z klenebních čel tu bylo namalováno Klanění tří králů provázené menším výjevem zachycujícím sv. Josefa vařícího kaši. V jiném pak Ukřižování s P. Marií a sv. Janem doplněné po stranách o dvě figury světců – sv. Václava a biskupa, patrně sv. Vojtěcha. Ale vedle těchto výjevů a postav tu byla namalována i výpravná scéna rytířského turnaje odehrávajícího se před výpravným vyobrazením města, jehož dvě části jsou spojeny velkým mostem. Na jiném obraze se v předpolí města odehrává bitva. Na západní straně místnosti, kde jsou okna otevírající se směrem k Otavě, byly namalovány rozměrné postavy panovníků – nápisové pásky je identifikují jako Ladislava Pohrobka, polského krále Kazimíra Jagellonského (1447–1492), českého krále Jiřího z Poděbrad a francouzského krále Karla VII. (1422–1461). Neidentifikovatelnou, snad rovněž vladařskou figuru provází znak zlatého okřídleného gryfa. Akcentem této královské ikonografie byl nejspíše obraz na jižní straně sálu, kde byla podle novodobého nápisu postava Vladislava Jagellonského. Součástí této výzdoby byla malovaná galerie erbů šlechtických rodů usedlých v českém království. Bylo tu tedy okázale prezentováno společenství vysoké šlechty a zároveň i idea královská a čeští patroni asistující u Ukřižování Páně.

Až za vlády Zdeňka Lva byla v Blatné, srdci Rožmitálského panství, uskutečněna dostavba kostela Nanebevzetí P. Marie. Spolu s poblíž stojící hřbitovní kaplí sv. Michala ho 8. září 1515 vysvětil nikopolský biskup a olomoucký sufragán Martin Opavský z Pohoře.³⁰ V následujícím roce bylo v blatenském kostele při oltáři sv. Anny zřízeno nadání pro kaplana.³¹

Lze předpokládat, že se tak stalo krátce poté, co bylo zaklenuto dvoulodí blatenského kostela. V jeho ose (posunutě nepatrně oproti triumfálnímu oblouku) byly vyzdviženy tři poměrně štíhlé válcové sloupy, jaké byly oblíbeny na jihočeských stavbách už ve druhé polovině

14. a v raném 15. století. Klenba tu byla zřízena sklípková, přičemž zde byl použit vzorec čtyřcípých hvězdic, mezi nimiž je vždy kosodélník vyplněný „parléřovskou“ sítí. Identické schéma bylo uplatněno i v trojlodí kostela v Nezamyslicích v jihozápadních Čechách a v severním rameni křížové chodby kláštera františkánů–observantů v Horažďovicích, tedy na stavbách vzniklých pod patronací Švihovských z Rýzmburka. Zatímco většinou jsou u těchto kleneb sklípky hluboké a ostře hráněné, v kostele v Blatné jsou mělce a oble tvarované, hrany jsou jen na okrajích, které je vymezují. Těto oblé měkkosti nebylo ovšem dosaženo při samotném klenutí cihlami, ale pomocí silné vrstvy omítky.³² Díky tomu je i výsledný dojem, které klenutí vzbuzuje, jemnější a svým způsobem i elegantnější.

V dvoulodí blatenského děkanského kostela byla na západě současně zřízena i třiramenná kruchta podklenutá rovněž sklípkovými klenbami. Těmi byla zaklenuta i jižní předsíň. Konečně sklípkovou klenbu dostala i již zmíněná hřbitovní kaple sv. Michala. Dílo v Blatné bylo zjevně inspirací i pro přestavbu kostela sv. Petra a Pavla v blízké vsi Bělčicích.³³ Stará románská loď byla tehdy přebudována ve dvoulodí s jediným polygonálním sloupem uprostřed a sklípkovými klenbami se stejným vzorcem, jaký byl použit i v Blatné. Až půvabným dojmem tu působí zhrublé a rustikální provedení. Nově přestavěný bělčický kostel vysvětil nikopolský biskup a olomoucký sufragán Martin Opavský z Pohoře při cestě do Blatné, kde pak světil, jak již vzpomenu, tamní kostel.³⁴ Je tedy zřejmé, že dílo v Bělčicích probíhalo současně s pracemi v Blatné.

Vedle farního kostela a hřbitovní kaple v Blatné a kostela v Bělčicích přicházejí sklípkové klenby i ve Velharticích. Tamní panství získal Zdeněk Lev z Rožmitálu od Půty Švihovského v roce 1506. Není zcela jasné, zda krátce před tím, či brzy poté byly tyto klenby užity ve velhartickém kostele Narození P. Marie ve věži po severní straně závěru a v předsíni hřbitovního kostela Maří Magdaleny.³⁵

V době Zdeňka Lva z Rožmitálu probíhaly i další práce na Blatné, kde bylo přestavováno křídlo na jižní straně hradu navazující na vstupní věž. V něm byla upravena hradní kaple, jejíž prostor dostal křížovou klenbu se žebry hruškovitého profilu.³⁶ Uvádí se, že tato kaple byla poprvé připomínána v roce 1515.³⁷

Někdy v následujících letech zahájil Zdeněk Lev z Rožmitálu na hradě v Blatné výstavbu nového paláce.³⁸ Za jeho tvůrce je pokládán sám Benedikt Ried. Velký stavitel, pod jehož vedením probíhalo náročné dílo na Pražském hradě, se bezpochyby se Zdeňkem Lvem z Rožmitálu dobře znal.

²⁷ SEDLÁČEK 1934 (1. vyd. 1890), s. 191.

²⁸ Tamtéž, s. 180.

²⁹ HOŘEJŠÍ – VACKOVÁ 1973, s. 496.

³⁰ HILLE 1926, s. 22.

³¹ Tamtéž, s. 22; VANDROVCOVÁ 2003, s. 81; AČ 1890, s. 217–218.

³² RADOVI 1998, s. 164–165.

³³ HOŘEJŠÍ 1965, s. 99; RADOVI 1998, s. 163.

³⁴ HILLE 1926, s. 22.

³⁵ HOSTAŠ – VANĚK 1900, s. 149–153, 158–160; MENCLOVÁ 1956, s. 31; RADOVI 1998, s. 209.

³⁶ MENCLOVÁ 1972, s. 414.

³⁷ SEDLÁČEK 1936, s. 179.

³⁸ Dobroslava Menclová předpokládala časovou návaznost výstavby paláce na stavební dílo děkanského kostela v Blatné. Soudila, že týž kameník pracoval na kostele i na výstavbě paláce (MENCLOVÁ 1972, s. 420–421).

Je zmiňován dopis z roku 1514, z něhož plyne, že Ried se na mocného velmože obrátil s prosbou, aby se za něho zasadil u krále Vladislava. To bylo v době, kdy práce na Pražském hradě v podstatě končily a uvázlo i zamýšlené pokračování ve stavbě chrámu sv. Víta.³⁹ Jméno Riedovo se mihne mnohem později v dopise, který Adamovi z Rožmitálu napsal 31. března roku 1530 na Pražském hradě jeho otec Zdeněk Lev. Sděluje tam, že: „*chci dáti s mistrem Benediktem mluvíti, aby některý den na Blatnú jel pro tu potřebu, kterouž jsi mi oznámil*“.⁴⁰

Místo pro stavbu paláce bylo zvoleno na jižní straně hradního okrsku. Svou velkou hmotou nový palác doslova zastínil všechny starší součásti hradu. Nad sklepením a přízemím se zdvihala dvě patra a podstřeší, původně z hrázdného zdiva, později znovu provedené z cihel. Delší průčelí paláce obrácená k jihu a na sever do vnitřního nádvoří pročlenily vysoké dvojboké arkýře. Klínovitě vybíhají navenek z obvodu stavby a probíhají bez přerušení v úrovni prvního a druhého patra a podstřeší. Jejich korpusy výrazně rytmizují celý masív paláce jak svou hmotou, tak i nápadně ostrými čelními hranami. Tak byla dodána vnější i nádvorní frontě paláce originální a působivá dynamika, průčelí se rozvlnilo v ostře lánaném pohybu. Tento motiv nemůže nepřipomenout podobnou myšlenku Petra Parléře přicházející ve vysokém chóru pražské katedrály. Není bez zajímavosti, že v českém prostředí se s uplatněním motivu klínovitě vystupujících „arkýřů“ setkáme na konci 20. století.⁴¹

Okna blatenského paláce jsou jednodušší obměnou oken tzv. Ludvíkova křídla královského paláce na Pražském hradě. Zachovaný portál uvnitř blatenského paláce se rovněž hlásí k portálům této Riedovy stavby. Klenba přízemního sálu v blatenském paláci je jen jednoduchá a bez žeber, nemůže tak soupeřit se skvostnými klenbami Riedovými na Pražském hradě. Jednotlivá podlaží propojovala v blatenském paláci dvě schodiště – jedno na východě, které bylo později přestavěno, druhé vřetenové, v jeho severozápadním nároží. Svou hmotou předstupuje jen nepatrně z líce severního palácového průčelí, v palácovém nitru se pak uplatňuje polygonálně zalomeným výstupkem. Uvnitř paláce ve všech patrech dělila jeho nitro příčná zeď vždy do dvou místností o velikosti ca 8 x 10 metrů, které svými rozměry odpovídaly monumentální podobě celé stavby. Dnes mají jen ploché trámové stropy – zda se původně počítalo s jejich zaklenutím, dnes nevíme. Klenbičky byly provedeny jen v okenních arkýřích.

Mezi všemi představovanými sídly vysoké šlechty v zemích České koruny vyniká palác blatenského hradu jak svým velkorysým založením, tak i pozoruhodnými uměleckými kvalitami. Žádný jiný mistr než Benedikt Ried nemohl zjevně v této době svým dílem dodat osobě stavebníkově takového lesku.

Vedle Blatné probíhaly v době Zdeňka Lva stavební práce i na hradu v Rožmitále pod Třemšínem. Svědčí o tom jeho dopis z roku 1526, v němž oznamuje rožmitálskému purkrabímu, že s ním chce mluvit o stavení, aby bylo dokončeno do zimy.⁴² Někdy na přelomu 15. a 16. století tady vyrostla mohutná vstupní věž s obytnými patry, která je dominantní součástí siluety hradu.⁴³ V době Zdeňka Lva vznikl asi i palác na západní straně hradu, zčásti vysunutý ven ze staršího obvodu hradního okrsku.⁴⁴

Na sklonku 15. a v prvních desetiletích 16. století patrně kvetla na rožmitálských statcích panství i produkce sochařská. Soudí se, že z Blatné mohou pocházet vynikající řezané sochy českých patronů v Kadově u Blatné,⁴⁵ Madona na hlavním oltáři děkanského kostela v Blatné a v témže chrámu chovaná socha Ukřižovaného.⁴⁶

Se Zdeňkem Lvem z Rožmitálu jako s objednavatelem lze spojit i oltář chovaný v kapli hradu v Českém Krumlově.⁴⁷ Na predele jsou po stranách umístěny dva erbovní štítky, z nichž jeden je prázdný, druhý je zdoben rožmitálským znakem. Původní není ovšem vlastní oltářní skříň oltáře. Stávající je novodobá a do ní byly součástí původního oltáře vloženy. Ve středu je umístěn reliéf sv. Anny Saměťtětí. Figury P. Marie a sv. Anny sedící na lavici se obracejí ke středu, k postavě nahého Ježíška, kterému sv. Anna podává vladařské jablko. Nad Ježíškem se vznáší holubice Ducha svatého. V půlkruhové oblouku završujícím vlastní skříň oltáře je vsazena řezaná kružbová síť s rozvilinou. Zdá se, že tu byl původně umístěn reliéf s Bohem Otcem, chovaný v sakristii kostela Narození P. Marie v Netolicích.⁴⁸ Tak by ústřední část oltáře měla i odpovídající ikonografické završení. Na vnitřních stranách bočních křídel jsou umístěny nízké reliéfy sv. Voršily, sv. Kateřiny, sv. Barbory a blíže neidentifikované světice s knihou.⁴⁹ Ve střední části predely byl pak osazen reliéf Klanění tří králů. Celek patrně provázely další asistenční figury – malé sochy sv. Petra a Pavla, sv. Barbory a P. Marie s Ježíškem.

Už volba sv. Anny jako ústřední světice oltáře je pro rožmitálský okruh příznačná. Jméno Anna nesla jediná dcera Zdeňka Lva, jeho sestra i manželka jeho syna Adama Lva.

³⁹ FEHR 1961, s. 49.

⁴⁰ Tamtéž, s. 77, č. 13.

⁴¹ Na mysli tu mám budovy areálu Hvězda na Petřínách v Praze 6, které projektoval Vlado Milunič.

⁴² SEDLÁČEK 1936, s. 195.

⁴³ MENCLOVÁ 1972, s. 278–279.

⁴⁴ DURDÍK 1999, s. 486–487.

⁴⁵ HOMOLKA – KROPÁČEK 1965, s. 209.

⁴⁶ HOMOLKA 1978, s. 207.

⁴⁷ Původní umístění oltáře není žádným pramenem doloženo. V době, kdy byl pořizován soupis památek krumlovského okresu, byl ve schwarzenberských sbírkách na zámku Červený Dvůr u Českého Krumlova, v 19. století byl údajně na zámku Kratochvíle (MAREŠ - SEDLÁČEK 1918, s. 48). Srv. dále KROPÁČEK 1965, s. 325–326; KROPÁČEK 1966, s. 156–158; HOMOLKA 1978, s. 207; MÜLLER 1982, s. 276–280.

⁴⁸ MÜLLER 1982, s. 277.

⁴⁹ O nich se někdy soudí, že vznikly napodobením původních reliéfů (KROPÁČEK 1965, s. 325).

Svatá Anna se tak fakticky stala rodovou patronkou. Po ní byl dokonce pojmenován výnosný důl Zdeňka Lva v Horách Matky Boží u Velhartic⁵⁰ a jak již bylo vzpomenu, svatě Anně byl zasvěcen i oltář v kostele v Blatné.

Ústřední reliéf oltáře je výrazně plasticky vyvinut a nepostrádá monumentality. Řezbářská práce je tu suverénní – zřejmě je to v charakteristice obličejů, celých figur i draperie. Reliéf Klanění má pak spíše povahu drobnopisnou. Je situován před architekturou, která má již gotický, klasicizující ráz. Skrze ní se otevírá pohled do krajiny v pozadí. Bylo rozpoznáno, že reliéf Klanění má blízko ke grafickým listům Albrechta Dürera a Wolfa Hubera.⁵¹ V ikonografii zřetelně zaznívá akcent pravé víry v motivu tíary nad postavou Boha Otce na netolickém reliéfu i v několikanásobném uplatnění atributu knihy. Tím oltář dobře souzní s postojem Zdeňka Lva z Rožmitálu, který jako hlava katolického tábora v zemi usiloval o sepětí s konzervativními kališníky, aby tak zabránil pronikání Lutherova učení.⁵²

Tvůrcem reliéfu krumlovského oltáře byl nepochybně ateliér mistra, jenž svá díla často označoval monogramem I. P. Jeho práce jsou dochovány v Salcburku a v Praze (Zlíchovský oltář, oltář v kostele P. Marie Před Týnem), slohově se jeho dílo přibližuje k tvorbě podunajské školy. Svatoanenský oltář v Krumlově naznačuje, že možná hlavním mistrovým objednavatelem byl za jeho pobytu v Čechách v té době nejmocnější muž království, Zdeněk Lev z Rožmitálu.⁵³ Do okruhu tvorby mistra I. P. se ostatně hlásí i další dílo, na němž spatřujeme rožmitálský erb. Je to dvoudílná skříň s bohatě řezaným nástavcem a znaky Rožmitálů a pánů z Hradce, chovaná na zámku v Jindřichově Hradci. Byla patrně pořízena u příležitosti svatby dcery Zdeňka z Rožmitálu Anny s Adamem z Hradce.⁵⁴

Do souvislosti se svatoanenským oltářem bývají dávány dva dopisy Zdeňka Lva z Rožmitálu z 1. a 7. dubna roku 1523.⁵⁵ V prvním z nich Lev z Rožmitálu žádá purkrabského písaře na Pražském hradě Václava Trčku z Vitence, aby připomněl jistému Hanzlisovi, že má být dělán obraz sv. Anny. V dopise Zdeněk Lev dále sděluje, že o intervenci v této věci se obrátil i na purkrabího Pražského hradu.⁵⁶ Z druhého dopisu, který Lev z Rožmitálu poslal tentokrát purkrabímu na Velharticích Janovi z Vitence, plyne, že Václav Trčka zapůjčil „k obrazu sv. Anny do Blatné k oltáři

bratrskému“ čtyři hřivny stříbra. Rožmitál si stěžuje, že mu sdělil, že „*tabule*“, která měla být dávno hotova, ještě není dokončena a „*řezák v Pasově*“ ani nesdělil, kdy bude dílo provedeno. Žádá, aby jeho jménem bylo vyjádřeno podivení nad tím, že nebyla naplněna smlouva a že chce vědět, kdy bude ona „*tabule*“ dokončena. Chce, aby se tak stalo brzy a aby dílo bylo „*dobře uděláno*“. Pokud by se tak nestalo, chce se obrátit na knížete-biskupa Pasovského a na Pasovské – tj. na tamní městskou radu.⁵⁷ Je tedy zjevné, že když Zdeněk Lev hledal dobrého umělce, neváhal hledat za českými hranicemi. Nabízí se samozřejmě domněnka, že onoho pasovského „*řezáka*“ by bylo možné ztotožnit s mistrem I. P. Jistoty tu ale žádné není.

Když Zdeněk Lev z Rožmitálu zemřel, nebyl pohřben na svém panství. Významným úřadům, které za svého života dlouho zastával, odpovídalo, že za místo jeho posledního spočinutí byla zvolena katedrála sv. Víta na Pražském hradě, kde byl jeho hrob zakryt dosud dochovanou mramorovou deskou.⁵⁸

Majetkové postavení Lva z Rožmitálu, švagra krále Jiřího z Poděbrad, a Zdeňka Lva se nemohlo srovnávat s ohromnými dominii Rožmberků a Pernštejnů. V porovnání s těmito rody byly finanční zdroje a možnosti Rožmitálů nepochybně mnohem menší a skromnější, přestože Zdeněk Lev v letech 1507–1523 a 1525–1530 zastával nejvýznamnější úřad v Čechách. Toto postavení mu nicméně umožnilo, aby pro své záměry mohl získat ty nejlepší umělecké síly – ať už to byl anonymní sochař, který svá díla označoval iniciálami I. P., či sám Benedikt Ried. Je zjevné, že požadavky na vysokou kvalitu uměleckého díla byly na Blatné už v době Lva z Rožmitálu a že se vystupňovaly za Zdeňka Lva. Díky tomu patřil rožmitálský mecenáš v zemích České koruny k nejpozoruhodnějším a v tomto ohledu se s ním stavební a mecenášské dílo jiných panských rodů jen stěží mohlo měřit.⁵⁹

Literatura

AČ 1888: Josef Kalousek (red.), *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*. VIII. díl. Praha 1888.

⁵⁰ VANDROVCOVÁ 2003, s. 81

⁵¹ KROPÁČEK 1966, s. 157.

⁵² K osvětlení teologického a dobového pozadí ikonografie krumlovského oltáře výrazně přispěl MÜLLER 1982, s. 276–280.

⁵³ Tak už KROPÁČEK 1966, s. 158; HOMOLKA 1978, s. 207.

⁵⁴ NOVÁK 1901, s. 78–79; HOMOLKA 1978, s. 213.

⁵⁵ AČ 1888, s. 213–214, čís. 278 a s. 224–225, čís. 289; MÜLLER 1982, s. 276–280; FAJT 2005, s. 142–143.

⁵⁶ AČ 1888, s. 213–214, čís. 278: „... *Měj paměť připomínati Hanzlisovi, aby ten obraz sv. Anny předsedělán byl, jakož i pana hejtmana sem žádal hradu Pražského, aby jeho k tomu měl, než proto bych rád, aby dobře udělal... Napsal si mi také o čtyři hřivny stříbra kteréžť mám navrátiti se: i nevím, bych brzo na Velhartice mohl jeti pro tu jízdu, kteríž mám do Prahy před sebou, než chci o tom psáti hejtmanu na Velhartice...*“.

⁵⁷ AČ 1888, s. 225–..., č. 289 „... *Psal mi Václav Trčka připomínaje o čtyři hřivny stříbra, kterých puojčil k obrazu sv. Anny do Blatné k oltáři bratrskému, ježto řekl sem jemu zase jiné dáti. U příčin se k tomu, abys mi je přinesl, když budeš míti ke mně jeti... Jakož ten řezák v Pasově dalť jest prvé jakús odpověď, což se té tabule dotýče, ježto jest negruntovní a mně nepřijemna, poněvadž tabule měla býti dávno hotova, že není, a k tomu ani času oznámil kdy bude: i napiš ještě jemu o to potřebné a dostav, že to činíš z mého poručení a že se tomu dívím, proč mi smlívě nečiní, a že žádám věděti, kdy konečně ta tabule hotova bude, a to aby bylo brzo a dobře aby udělal, neb proto sem s ním smluvil dílo, aby bylo dobře uděláno; pak jestliže konečně odpovědi nedá a jisté, že mi se má tomu od něho brzo dosti státi, tehdy i to jemu dostav, že bych to chtěl vznést na kníže JMt pana biskupa i na Pasovské a v tom se také opatřiti, poněvadž smlívě dosti činím, aby mi se také od něho tomu dosti stalo, pokud a kterak jest on se mnú smluvil. A vyprav to psaní k němu, aby měl naschvál poslati brzo některý den nežli ke mně pojedě; a když se posel vrátí, když tebe na Velharticích nebude, co odpíše on řezák, ať jest to purkrabí Velhartického dáno; a poruč poslu, ať žádá psané odpovědi...*“.

⁵⁸ PODLAHA – HILBERT 1906, s. 185–186.

⁵⁹ Za pomoc a cenné rady při zpracování této studie jsem zavázán Prof. PhDr. Ing. Janu Roytovi.

- AČ 1890:** Josef Kalousek (red.), *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*. X. díl. Praha 1890.
- CASTELNUOVO – GRAMATICA 2002:** Enrico Castelnovo – Francesca de Gramatica (ed.), *Il gotico nelle Alpi 1350-1450*. Trento 2002.
- DURDÍK 1999:** Tomáš Durdík, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha 1999.
- FAJT 2005:** Jiří Fajt, „Na paměť statečného a zbožného Štěpána Schlicka (+ 1526), zakladatele Jáchymova.“ Monogramista IP a dvorská reprezentace za Ludvíka Jagellonského, krále uherského a českého. In: Viktor Kubík (ed.), *Doba jagellonská v zemích české koruny (1471–1526). Konference k založení Ústavu dějin křesťanského umění KTF UK v Praze (2.–4. 10. 2003). Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Dějiny umění – historie I*. Praha 2005, s. 133–165.
- FEHR 1961:** Götz Fehr, *Benedikt Ried. Ein deutscher Baumeister zwischen Gotik und Renaissance in Böhmen*. München 1961.
- HILLE 1926:** Jan P. Hille, Paměti města Blatné. In: Miroslav Vrána (ed.), *Město Blatná. Obraz prehistorický, historický, kulturní, sociální a národohospodářský*. Blatná 1926, s. 13–97.
- HOLÝ 1960:** V. Holý, Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzmburka a pánů z Rožmitálu. In: *Minulost Plzně a Plzeňska III*. Plzeň 1960, s. 45–79.
- HOMOLKA 1978:** Jaromír Homolka, Sochařství. In: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl – Jaroslav Pešina – Josef Petráň, *Pozdně gotické umění v Čechách (1471 – 1526)*. Praha 1978, s. 167–254.
- HOMOLKA – KROPÁČEK 1965:** Jaromír Homolka – Jiří Kropáček, Katalog plastiky. In: *Jihočeská pozdní gotika 1450–1530*. Hluboká 1965, s. 169–268.
- HOŘEJŠÍ 1965:** Jiřina Hořejší, Katalog architektury. In: *Jihočeská pozdní gotika 1450-1530*. Hluboká nad Vltavou 1965, s. 97–123.
- HOŘEJŠÍ – VACKOVÁ 1973:** Jiřina Hořejší – Jarmila Vacková, Některé aspekty jagellonského dvorského umění. *Umění*, roč. 21 (Praha 1973), s. 496–512.
- HOŘEJŠÍ – VACKOVÁ 1980:** Jiřina Hořejší – Jarmila Vacková, Kniha o pozdně gotickém umění v Čechách. Dialog s autorským kolektivem. *Umění*, roč. 28 (Praha 1980), s. 519–536.
- HOSTAŠ – VANĚK 1900:** Karel Hostaš – Ferdinand Vaněk, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XII. Politický okres sušický*. Praha 1900.
- KAVKA 1966:** František Kavka, *Zlatý věk růží. Kus české historie 16. století*. České Budějovice 1966.
- KRÁSA 1964:** Josef Krása, Nástěnné malby žirovnické Zelené světnice. Příspěvek ke studiu pozdně gotické profánní malby. *Umění*, roč. 12 (Praha 1964), s. 282–300.
- KRÁSA 1978:** Josef Krása, Nástěnná malba. In: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl – Jaroslav Pešina, *Pozdně gotické umění v Čechách 1471–1526*. Praha 1978, s. 255–314.
- KRÁSA 1984:** Josef Krása, Nástěnné malířství. In: Josef Krása (red.), *Dějiny českého výtvarného umění, I/2*. Praha 1984, s. 567–578.
- KROPÁČEK 1965:** Jiří Kropáček, Katalog plastiky podunajské školy. In: *Jihočeská pozdní gotika*. Hluboká 1965, s. 315–326.
- KROPÁČEK 1966:** Jiří Kropáček, Mistr IP a Čechy. In: Jaroslav Pešina (red.), *Sborník k sedmdesátinám Jana Květa*. [edice Acta Universitatis Carolinae 1965, Philologica et historica 1] Praha 1966, s. 152–164.
- LEHNER 1885:** Ferdinand Josef Lehner, Děkanský chrám Nanebevzetí P. Marie v Blatné. *Method*, roč. 11 (Praha 1885), s. 101–103, 117–119.
- LETTS 1957:** Malcolm Letts (ed.), *The Travels of Leo of Rozmítal through Germany, Flanders, England, France, Spain, Portugal and Italy 1465–1467*. Cambridge 1957.
- MACEK 1992:** Josef Macek, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526) 1. Hospodářská základna a královská moc*. Praha 1992.
- MACEK 1994:** Josef Macek, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526) 2. Šlechta*. Praha 1994.
- MAREŠ – SEDLÁČEK 1918:** F[rantišek] Mareš – J[osef] Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XLI. Politický okres krumlovský*. Praha 1918.
- MATHESIUS – URBÁNEK 1940:** Bohumil Mathesius (překl.) – Rudolf Urbánek (úvod), *Ve službách Jiříka krále. Deníky panoše Jaroslava a Václava Šáška z Bír-kova*. Praha 1940.
- MENCL 1948:** Václav Mencl, *Česká architektura doby lucemburské*. Praha 1948.
- MENCLOVÁ 1956:** Dobroslava Menclová, *Rábí. Státní hrad a památky v okolí*. Praha 1956.
- MENCLOVÁ 1964:** Dobroslava Menclová, *Blatná. Státní hrad, město a památky v okolí*. Praha 1964.
- MENCLOVÁ 1972:** Dobroslava Menclová, *České hrady*. 2. díl. Praha 1972.
- MÜLLER 1982:** Jan Müller, Oltář sv. Anny v hradní kapli na Českém Krumlově. *Umění*, roč. 30 (Praha 1982), s. 276–280.
- NEJEDLÝ 1979:** Vratislav Nejedlý, K významu scény ze zvířecích bajek v Zelené světnici blatenského hradu. *Umění*, roč. 27 (Praha 1979), s. 81–82.
- NOVÁK 1901:** Josef Novák, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XIV. Politický okres jindřichohradecký*. Praha 1901.
- PODLAHA – HILBERT 1906:** Ant[onín] Podlaha – Kamil Hilbert, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. Král. hlavní město Praha: Hradčany. I. Metropolitní chrám sv. Víta*. Praha 1906.
- RADOVI 1998:** Milada a Oldřich Radovi, *Kniha o sklípkových klenbách*. Praha 1998.
- SEDLÁČEK 1908:** August Sedláček, *Místopisný slovník historický*. Praha 1908.
- SEDLÁČEK 1934:** August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 7. díl. Praha 1934.
- SEDLÁČEK 1935:** August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 9. díl. Praha 1935.

SEDLÁČEK 1936: August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 11. díl. Praha 1936.

ŠAŠEK 1951: Václav Šašek z Bífkova, *Deník o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu a z Blatné z Čech až na konec světa*. Praha 1951.

TABURET-DELAHAYE 2004: Élisabeth Taburet-Delahaye (ed.), *Paris 1400. Les arts sous Charles VI. Catalogue de l'exposition du musée du Louvre, 22 mars – 12 juillet 2004*. Paris 2004.

VANDROVCOVÁ 2003: Miroslava Vandrovcová, Zdeněk Lev z Rožmitálu – děd (†1535) a vnuk (†1580). *Časopis Národního muzea*, řada historická, roč. 172 (Praha 2003), s. 81–93.

Vyobrazení

1. Blatná, hrad, pohled od jihu
2. Blatná, hrad, palác Benedikta Rieda
3. Blatná, hrad, nádvorní křídlo jižního paláce
4. Blatná, hrad, jižní palác, dvojice arkýřů v průčelí
5. Blatná, hrad, klenutá síň vstupní věže s nástěnnými malbami
6. Blatná, hrad, nástěnné malby síně ve 2. patře severního paláce
7. Blatná, hrad, nástěnné malby ve 2. patře severního paláce
8. Písek, hrad, nástěnné malby ve velké síni západního křídla paláce, kresba pořízená před zničením originálních maleb
9. Písek, hrad, nástěnné malby ve velké síni západního křídla paláce, kresba pořízená před zničením originálních maleb
10. Blatná, kostel Nanebevzetí P. Marie, půdorys
11. Blatná, hrad, palác Benedikta Rieda, půdorys
12. Český Krumlov, hrad, oltář sv. Anny

Resümee

Jiří Kuthan

Das bauliche Schaffen und das Mäzenatentum von Leo († 1485) und Zdenko Leo († 1535) von Rosenthal/Rožmitál

Das Geschlecht der Herren von Rosenthal/Rožmitál ist schon im 13. Jahrhundert belegt, aber sein großer Aufstieg fällt erst in die Epoche nach den Hussitenkriegen. Die Tochter des Johann von Rosenthal († 1430) Johanna wurde im Jahr 1450 die zweite Ehefrau Georgs von Podiebrad. Als Georg im Jahr 1458 gekrönt wurde, wurde sie auch zur

böhmischen Königin. Der Verweser der Familiengüter war damals Johannes Bruder Leo/Lev († 1485), dessen Aufstieg mit Georg von Podiebrad verknüpft ist. In seinem Interesse führte er eine große Gesandtschaft, die in den Jahren 1465–1467 große Teile Europas durchreiste und mit einer Reihe von Herrschern zusammentraf, mit deren Namen auch bedeutende Hofkulturen verbunden waren. Eine weitere Generation der Rosenthaler repräsentiert Zdenko Leo († 1535). Er wurde zum mächtigsten Mann im Land und das in Zeiten, wo der König Wladislaw Jagiello und nach ihm sein Sohn Ludwig im ungarischen Buda siedelten.

Unter Leo von Rosenthal entstand im alten Palast der Burg von Blatná eine bemerkenswerte Verzierung mit Wandmalereien. Neben Blatná entstanden auf Kosten der Rosenthaler auch die Wandmalereien im großen Saal des Westflügels des gotischen Palastes der Königsburg in Písek, die Leo von Rosenthal in Pfandschaft innehatte.

Erst unter der Regierung von Zdenko Leo wurde in Blatná, im Herzen der Rosenthaler Herrschaft die Fertigstellung der Kirche zu Mariä Himmelfahrt verwirklicht. Gemeinsam mit der in der Nähe stehenden St. Michaelskapelle weihte sie der Nikopoler Bischof und Olmützer Suffragan Martin der Troppauer/Opavský von Pohorz/Pohoř. Unter Leo von Rosenthal verliefen auch die Arbeiten an der Burg in Blatná. Der größte Eingriff war hier der Bau des neuen Palasts, als dessen Schöpfer Benedikt Ried selbst erachtet wird. Unter allen umgebauten oder neu erbauten Bauwerken des Hochadels in Böhmen ragt der Palast der Burg von Blatná sowohl durch seine Gründung, als auch durch seine bemerkenswerten architektonischen Qualitäten hervor.

Mit Zdenko Leo von Rosenthal als Auftraggeber ist auch der in der Burgkapelle des Schlosses von Böhmischem Krumau aufbewahrte Altar verknüpft. Einer der Wappenschilder auf der Predella trägt nämlich das Zeichen der Rosenthaler. Der Schöpfer der Reliefs des Krumauer Altars war zweifellos der Meister, der seine Arbeiten mit den Initialen I. P. bezeichnete.

Als Zdenko Leo von Rosenthal verstarb, wurde er in der St. Veitskathedrale auf der Prager Burg beigesetzt, wo sich seine Grabplatte erhalten hat. Die herausragende Stellung, die er zu seinen Lebenszeiten innehatte, ermöglichte es ihm, für seine Vorhaben die besten künstlerischen Kräfte zu erwerben – sei es den anonymen Bildhauer, der seine Werke mit dem Monogramm I. P. signierte, oder der Baumeister der Prager Burg selbst, Benedikt Ried. Dank dessen gehörte das Mäzenatentum der Rosenthaler in den Ländern der Böhmenkrone zu den bemerkenswertesten und in dieser Hinsicht konnte sich mit ihm das Bau- und Mäzenatenwerk anderer Herrengeschlechter nur schwer messen.

Übersetzt von Stefan Scholz

1. Blatná, hrad, pohled od jihu

2. Blatná, hrad, palác Benedikta Riedla

3. Blatná, hrad, nádvoří křídlo jižního paláce

4. Blatná, hrad, jižní palác, dvojice arkýřů v průčelí

5. Blatná, hrad, klenutá síň vstupní věže s nástěnnými malbami

6. Blatná, hrad, nástěnné malby síně ve 2. patře severního paláce

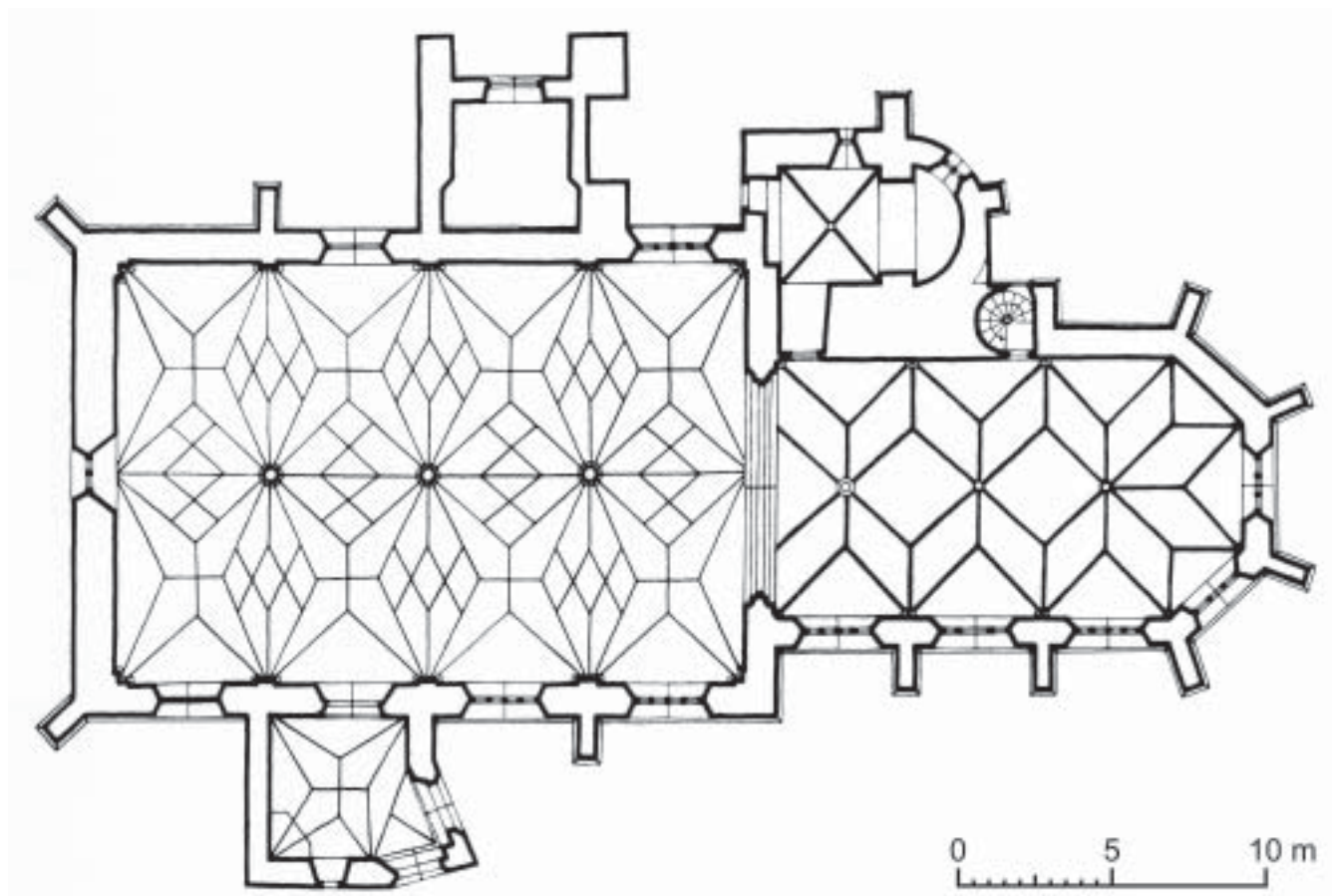
7. Blatná, hrad, nástěnné malby ve 2. patře severního paláce

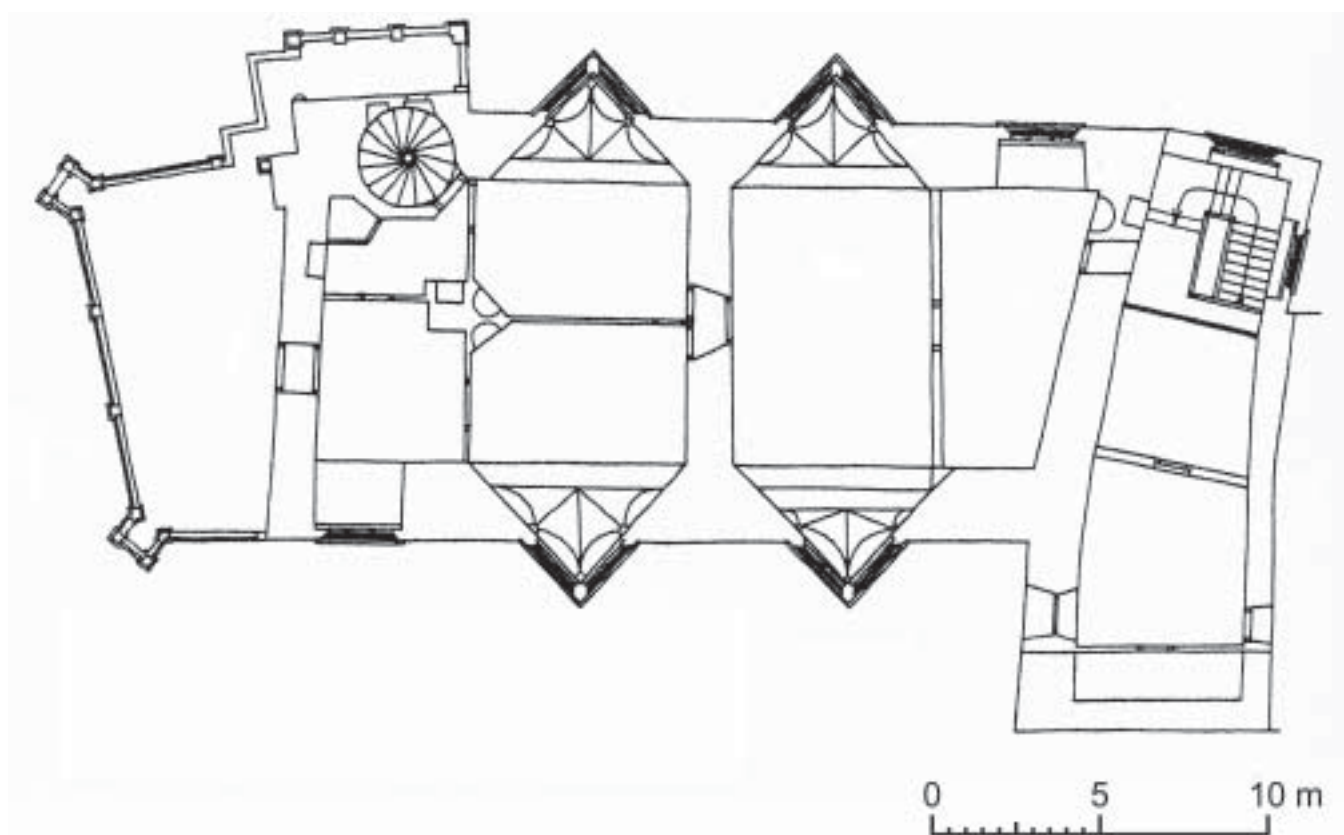
8. Písek, hrad, nástěnné malby ve velké síni západního křídla paláce, kresba pořizená před zničením originálních maleb

9. Písek, hrad, nástěnné malby ve velké síni západního křídla paláce, kresba pořizená před zničením originálních maleb

10. Blatná, kostel Nanebevzetí P. Marie, půdorys

11. Blatná, hrad, palác Benedikta Riedla, půdorys

12. Český Krumlov, hrad, oltář sv. Anny